اوسنۍ روغتيائي ستونزې
د اسلامي فقهې په رڼا کې

ډاکټر عبدالرحمن زماني

جنوري ۲۰۰۸

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د رسالې پېژندنه

د رسالې نوم: اوسنۍ روغتیائي ستونزې د اسلامي فقهې په رڼا کې

مؤلف: ډاکټر عبدالرحمن زماني

خپرونکی: د اسلامي فقهې اداره

پرلپسې ګڼه: ۴۹

د چاپ ځای: کالیفورنیا ، د امریکا متحده ایالات

د چاپ نېټه: جنوری ۲۰۰۸

د چاپ مصارف: سید عبدالقدیر هاشمي

د چاپ او خپرولو حقوق: د اسلامي فقهې اداره

د اسلامي فقهې پته:

Fazl Ghani Mogaddedi
201 Washington Blvd #104
Fremont, California 94539
Tel (510) 979-9489

ketabton.com - The Digital Library

اوسنۍ روغتيائي ستونزې د اسلامي فقهې په رڼا کې

ډاکټر عبدالرحمن زماني

جنوري ۲۰۰۸

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

د مطالبو فهرست

د اسلامي فقهي سريزه	۳
لايف سپورټ	۵
دمرگ د پيژندنې عنعنوي معيارونه او عصري طبابت	۵
ناروغ څه وخت مړ گڼل کيږي؟	۶
دلايف سپورټ د ماشين بندول	۷
روژه او ستاسې روغتيا	۹
دروژې روغتيايي گټې څه دي؟	۹
دځينو مهمو عامو ناروغيو سره د روژې ارتباط	۹
په روژه کې د روغتيا د ښه ساتلو دپاره سپارښتنې	۱۲
دغړو پيوند او بخښل	۱۴
کوم غړي پيوند کيداې شي؟	۱۴
د غړو او انساجو د پيوند تاريخچه	۱۵
د پيوند دپاره دانساني غړو منابع	۱۶
اسلام او د غړو بخښل	۱۷
دغړو د بخښلو او پيوند شرايط څه دي؟	۱۸
جينونه، ارثيت او د ارثي خواصو آزمايښت	۱۹
جنيټيک بدلون او سمون څه ته وايي؟	۲۰
د جنيټيک بدلون او سمون له لارې اصلاح شوي خواړه...	۲۰
په ناروغيو کې د جينونو برخه	۲۲
جنيتيک سلا مشوره او علاج څه ته وايي؟	۲۲
اسلام پدې هکله څه وايي؟	۲۳
اميدواري (حمل)	۲۵

ketabton.com - The Digital Library

د امیدوارۍ پیل ۲۵
د ماشوم د جنسیت ټاکنه ۲۶
د جنس په ټاکلو کې د پلار رول ۲۶
د مور په رحم کې د جنین وده او تکامل ۲۷
دعلمي څیړنو او قرآني ارشاداتو سمون ۲۸

شنډتوب یا عقامت ۳۰
شنډوالي څه ته ویل کیږي؟ ۳۰
دعقامت یا شنډوالي علتونه ۳۱
د شنډوالي د علاج لارې چارې ۳۳
دنوې ټکنالوژۍ په مرسته د شنډوالي علاج ۳۴
دنوې ټکنالوژۍ نه راپیداشوې ستونزې ۳۶
د مسلمانو ډاکټرانو او فقهې د پوهانو نظریات ۳۷

د امیدوارۍ مخنیوې (Contraception) ۴۰
د امیدوارۍ د مخنیوي تاریخچه: ۴۰
اسلامي طب او د امیدوارۍ مخنیوې ۴۱
د امیدوارۍ د مخنیوي دطریقو ډولونه ۴۱

کلونینګ یا د ورته شیانو جوړول ۴۵
کلونینګ څه ته وائي؟ ۴۵
د کلونینګ تاریخچه ۴۶
د حجراتو مختلف ډولونه ۴۶
د "تنی" دحجراتو (Stem Cells) اهمیت او رول ۴۸
د کلونینګ تخنیک ۴۸
د مصنوعي القاح سره د کلونینګ توپیر ۴۹
د کلونینګ په هکله دمسلمانو ډاکټرانو او اسلامی فقهی د اکادمۍ دریز ۵۱

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د اسلامي فقهي سریزه

الحمد لله رب العالمین و الصلاة و السلام علی رسول الله او بیا:
د اسلام د دین یو اساسی او مهم صفت دا دئ چې په هر وخت او هرځای کې د تطبیق وړ دئ. د اسلام دین د ساینس او کائناتو په هکله نه یوازې دا چې انسانانو ته د څیړنو او بحث آزادي ورېخښلې ده، بلکه دا یې یوه دیني فریضه هم ګڼلې. قرآن خلکو ته خطاب کوي چې دا: قرآن د یتفکرون، یعقلون او یتدبرون قام د پاره دئ.

اسلام هغه طبي مسائل چې په ساینس پورې اړه لري، تحقیق ته سپارلي دي. اسلامي علماوو په تیرو پنځوسو کلونو کې هم د ساینس او هم د اسلامي او نورو علومو په برخه کې ګڼ شمیر بحثونه کړیدي. د ساینسي علومو د ودې او پرمختګ په نتیجه کې د اسلامي فقهي عالمانو، د فقهي ټولنو په څنګ کې د طبي فقهي ټولنه هم په رسمیت پیژندلې او خپلې فقهي فیصلې د هغې سره د سلا مشورې نه وروسته خپروي.

ketabton.com - The Digital Library

له پخوا څخه تر اوسه د افغاني ټولنې يوه ستونزه داده چې زمونږ درانه عالمان د ساينسي مسايلو نه لرې پراته دي او د نورو د تجربو څخه يې ګټه نده اخيستی. له بله پلوه افغاني ساينس پوهان هم دفقهي مسائلو په هکله محدوده معلومات لري، چې ددغو دوو علتونو په نتيجه کې ډيروطبي او فقهي ستونزو ته د حل لاره نېودل شوې نده.

"اوسنئ روغتيايي ستونزې د اسلامي فقهې په رڼا کې" دغه رساله چې ستاسې لاس ته دررسيږي، پدې هکله لومړنۍ علمي څيړنه ده چې د ځوان افغان محقق محترم ډاکټر عبدالرحمن زماني لخوا دافغانستان دخلکو په ژبه ترسره شويده. ډاکټر زماني د اسلامي فقهې د مجلې يو مهم همکار دئ، او اسلامي فقهې يې تل څيړنې چاپ ته سپارلي دي. دا تحقيق ځکه د ډير اهميت وړ دئ چې څيړونکي پکې د طب د علم په څنګ کې داسلامي فقهې د معاصرو پوهانو اواسلامي طبي فقهې د ټولنې داجتهاداتو څخه ګټه اخيستې او تر ټولو مهمې فتواګانې يې دلوستونکو د زياتې استفادې دپاره ژباړلي دي.

داسلامي فقهې اداره ټولو درنو عالمانو او افغاني محقيقينو ته ددغې څيړنې دخپرولو مبارکي وائي، اود پاک خدای نه جناب ډاکټر عبدالرحمن زمانی او دده ميرمنې محترمې ډاکټر نجيبې زماني ته د روغتيا سره اوږد ژوند غواړی.

فضل غني مجددي

ketabton.com - The Digital Library

لایف سپورټ

داسلام مقدس دين دلايف سپورټ، يا هغو وسايلو نه ګټه اخيستل چې په مصنوعي توګه د تنفس او وينې جريان سره مرسته کوي او ناروغ ژوندې ساتي ترهغه وخته جايزګڼي چې دژوند کولو څه هيله موجوده وي. خو کله چې د طبي ماهرينو د ممکنو هڅو سره - سره مرګ حتمي وګڼل شي نو بيا د ايمان خاوندان د ناروغ د کورنۍ څخه غواړي چې د خدای رضا ته غاړه کيږدي او په مصنوعي توګه د غړو ژوندي ساتلو ته دوام ورنکړي. که څه هم په قرآن کې مرګ ته څو - څو ځل اشاره شوې، خود هغې مشخص تعريف ندئ شوې. او پر ځاې يې د معنی او مفهوم د پوهيدو د پاره، مرګ د ژوند ، خلقت او قيامت سره په نږدې ارتباط کې ذکر شويدئ.

دمرګ د پيژندنې عنعنوي معيارونه او عصري طبابت

تر دې وروستيو وختو پورې په اسلامي کلچر کې د مرګ د پيژندنې په هکله کومه ستونزه موجوده نوه. په عمومي ډول به اسلامي قوانينو د هغوکارپوهانو او طبي ماهرينو په نظرياتو تکيه کوله، کومو چې به په عادي توګه په ناروغانو کې د مرګ

ketabton.com - The Digital Library

عملي خو عنعنوي نښې کتلې. دعنعنوي معیارونو سره سم ژوند هغه وخت ختمیږي چې تنفس او د وینې جریان د تل دپاره بند شي. په بله ژبه، اسلامي فقهاوو به د زړه د درزا مکمل بندیدل کافي ګڼل چې یو شخص په قانوني توګه مړ وګڼي. خو ستونزه هغه وخت پیدا شوه کله چې عصري طبي تکنالوژۍ داسې قابلیت پیدا کړ چې د ماشین په مرسته په هغو کسانو کې هم د ژوند نښې وساتي کوم چې د مغزو په مرګ اخته شوي ؤو، او د رواجي معیارونو په اساس مړه شمیرل کیدل.

ناروغ څه وخت مړ ګڼل کیږي؟

داسلامي فقهې او طب ماهرینواوس دمغزو مرګ، دمرګ د معتبره تعریف په ډول منلې او پدې باور دي چې که ماغزه له کاره ولویږي او ددماغي فعالیت بیا پیل کیدل امکان ونلري او د طب متخصصین ثابت کړي چې د مغزو مرګ منځ ته راغلې، نو ناروغ شرعاً مړ ګڼل کیږي. خو په قانوني توګه ناروغ تر هغې مړ نه ګڼل کیږي تر څو چې دبهرنۍ مرستې د سیستم یا ماشین د بندولو نه وروسته حیاتي وظایف دریدلي نوي.

د اسلامي فقهاوو شورا په خپله دریمه غونډه کې چې د ۱۹۸۶ میلادي کال د اکتوبر له ۱۱ څخه تر ۱۲ نیټې پورې د اردن په عمان کې جوړه شوې وه، د جدي مراقبت په برخه کې د لایف سپورټ په سیستم هم یو ځل بیا بحث کړې او د متخصصو طبي ډاکټرانو د پراخه اوبشپړو تشریحاتو نه وروسته یې فیصله کړې ده.

د دغې فیصلې په اساس د لاندنیو نښو په ملاتړ یو شخص په

ketabton.com - The Digital Library

قانوني توګه مړ ګڼل کیږي او د مرګ د تثبیت دپاره ټولې شرعي لارښوونې د تطبیق وړ وي:

١. که زړه او تنفس په مکمل ډول ودریږي او ماهره ډاکټران تصدیق کړي چې دا حالت په شا تلونکې ندئ.

٢. که د ماغزو ټول فعالیتونه په مکمل ډول بند شي او ماهره ډاکټران تصدیق کړي چې دا حالت په شا تلوونکې ندئ، او ماغزه مخ په تباهۍ ځي. پدئ حالت کې که څه هم د زړه په شان د ناروغ ځنې غړي په مصنوعي توګه فعاله ساتل شوي وي، دلایف سپورټ بندیدل جایز دي.

دلایف سپورټ د ماشین بندول

- د پورتنۍ فیصلې په رڼا کې د لایف سپورټ د ماشین بندول د مغزو د ټول فعالیت د مکمله بندیدو او ماهرو ډاکټرانو د تصدیق په صورت کې جواز لري.
- مؤظفه ډاکټر (د پخواني وصیت او یا ورثې د موافقې په اساس) دغړو د بښلو او پیوند په مقصد مړې د مصنوعي تنفس په ماشین کې ساتلې شي.
- که د اوږدې ناروغۍ له امله ناروغ د اوږدې مودې دپاره په لایف سپورټ کې وي، په حالت کې یې کوم بدلون رامنځ ته نشي، او متخصصه ډاکټران فیصله وکړي چې د ښه کیدو امید یې نشته او ماشین ورته ګټه نه رسوي، دداسې ناروغ د ماشین بندول او قضا او قدر ته د ناروغ سپارل کومه ګناه نلري. ددئ ډول ناروغانو نه د ماشین بندول د زړه سوانده ،

ketabton.com - The Digital Library

قتل رحمت او یا ډاکټر په مرسته د وژنې معنی نلري، ځکه مونږ هغه نه وژنو، بلکه د ماشین په وسیله د هغه علاج بندؤو. شرعي علماوو ته په ډاګه ده چې علاج او دارو درمل په ځلورو مذاهبو کې روا (مباح) دي، یوائې د فقهې لږ شمیرعالمان یې واجب ګڼي. خو د فقهې داسې هیڅ عالم نشته چې د مصنوعي ماشین له لارې علاج شرعاً واجب وګڼي او د هغې بندول د شرعي حکم خلاف وبولي.

- ځینې دیني عالمان وایې چې که ماشین ګټه نرسوي، نو بیا یې ساتل د شریعت سره مخالف دي.

او دا ځکه چې:

- ○ دې کار سره د جنازې په ښخولو، د میراث په ویشلو او هغې د ښځې د عدت په موده کې ځنډ پیښیږي.
- ○ پرته له ضرورته د تاوان له امله سرمایه او پانګه ضایع کیږي.
- ○ او نورو هغو ناروغانو ته هم زیان رسیږي کوم چې دغه ماشین ته اړه لري.

د اخځلیکونو او زیاتو معلوماتو دپاره لاندني آثار ولولئ:

- فتاوي معاصر، فضل غني مجددي
- Brain Death in Islamic Jurisprudence, Dr. Abdulaziz Sachedina, University of Virginia
- Resolution of the Council of Islamic Jurisprudence on Decision No. (5) D 3/07/86 Resuscitation Apparatus

ketabton.com - The Digital Library

روژه او ستاسې روغتیا

د روژې د مبارکې میاشتې په پیل کیدو سره هر کال د شمالي امریکې د ۸ ملیونه مسلمانانو په ګډون د نړۍ د څه د پاڅه یو بلیون مسلمانانو یوه زیاته برخه د روژې په نیولو پیل کوي. راشئ وګورو چې روژه په روغتیا باندې څه اغیزه لري، د ځینو عامو او مهمو ناروغیو سره د روژې ارتباط څه دئ، او په روژه کې د روغتیا د ساتلو دپاره څه کول په کار دي.

د روژې روغتیایي ګټې څه دي؟

که څه هم مسلمانان روژه اصلاً د هغې د روغتیایي ګټو لپاره نه نیسي،خو بیا هم روژه د وینې قند، غوړ او کولسترول کموي، او د وینې لوړ فشار ښکته کوي. له همدې امله د هغو کسانو دپاره ښه علاج ګڼل کیداې شي کوم چې په خفیفه او ثابت ډول د چاقۍ، شکرې اویا لوړ فشار په ناروغیو اخته وي، او د وینې کولسترول یې لوړ وي.

دځینو مهمو عامو ناروغیو سره د روژې ارتباط

د اسلامي لارښونو سره سم ماشومان، ناروغه کسان، مسافر او هغه ښځې چې کوچنیو ماشومانو ته شیدې ورکوي او یا د

ketabton.com - The Digital Library

مياشتني عادت سره مخامخ وي د روژې د نيولو نه معاف دي. که ځيني ناروغان د مختلفو عواملو له امله د روژې نيت ولري نو لاندنيو ټکو ته توجه په کار ده:

د قند diabetes يا شکرې په ناروغۍ اخته کسان: که چيرې ددوی ناروغي پرته له درملو يوازې د غذايي رژيم په وسيله کنټروليږي، نو اميد دئ چې د روژې په نيولو او وزن په کميدو سره ددوې ناروغي يا بيخي له منځه لاړه شي او يا يو څه ښه والې ومومي. خو کوم کسان چې د پرهيز سره د خولې له لارې د وينې د شکرې د کمولو درمل orinase استعمالوي او دوې د روژې د نيولو تصميم نيسي، نو دوې ته ډير احتياط نه کار آخيستل په کار دي. دوې بايد د خپل معالج ډاکټر په مشوره ددرملو اندازه ددريو برخو نه يوې برخې ته کمه کړي، او د سهري په ځاې يې د شپې لخوا د روژه ماتي په وخت واخلي. که چيرې په دوې کې د ورځې لخوا د وينې د قند د کميدو نښې نښانې څرګند ېږي نو بيا بايد سمدلاسه روژه ماته کړي. د شکرې په ناروغۍ اخته هغه ناروغان چې انسولين اخلي، دوې ته توصيه کيږي چې روژه ونه نيسي، او که چيرې دغه کسان په خپل مسئوليت روژه ونيسي، نو بيا بايد تر سخت مراقبت لاندې ونيول شي، او د انسولينو په اندازه کې يې ډير زيات کمښت راشي.

دوينې په لوړ فشار او د زړه په ناروغيو اخته کسان: کوم کسان چې د وينې په معمولي او يا متوسط لوړوالي اخته وي، او

ketabton.com - The Digital Library

وزن یې هم ورسره زیات وي، دوې باید تشویق شي چې روژه ونیسي. دا ځکه چې د روژې نیول ددوې د وینې د فشار د ښکته کیدو سره مرسته کوي. دوې ته په کار دي چې د خپل معالج ډاکټر سره هم د درملو د اندازې د سمولو په هکله مشوره وکړي. مثلاً که چیرې دوې Diuretic یا په اصطلاح د اوبو گولۍ اخلي، نو د وجود نه دډیرو اوبو د ضایع کیدو د مخنیوي دپاره باید د هغې اندازه کمه کړي. خو هغه کسان چې د وینې فشار یې ډیر زیات وي، او یا د زړه په ناروغیو اخته وي، باید روژه ونه نیسي.

په نیم سري یا migraine اخته کسان: په migraine اخته ناروغان د روژې له امله په وینه کې ازادو شحمي اسیدونو د زیاتوالي له کبله د ناروغۍ د شدت سره مخامخ کیداې شي. دوې ته توصیه کیږي چې د ناروغۍ د حملې په وخت کې روژه ونه نیسي.

هغه ښځې چې امیدواره وي او یا ماشوم ته شیدې ورکوي: که چیرې دامیدوارۍ په وخت کې د امیدوارې ښځې د روغتیایي حالت د خرابوالي او یا ماشوم ته د زیان او ضرر د رسیدو ویره موجوده وي، او یا د روژې له امله دشید ې ورکوونکې مور او یا ماشوم روغتیا ته خطر متوجه وي، نو روژه دې نه نیسي او د معالج ډاکټرسره دې مشوره وشي.

ketabton.com - The Digital Library

په روژه کې د روغتيا د ښه ساتلو د پاره سپارښتنې

د روژې په مبارکه میاشت کې د روغو کسانو د روغتيا د ښه ساتلو د پاره صحي غذايي رژيم ته ډېره توجه په کار ده. ددې د پاره چې روژه په آسانۍ سره تیره شي او د روژې د روحاني ګټو نه په ښه توګه استفاده وکړای شو، نو زمونږ خوراک بايد د عادي او نورماله خوراک سره توپير ولري. خوراک تر ممکنې اندازې پورې نه یوائې داچې باید ساده وي، باید داسې عیار شي چې وزن په یوه حال وساتي. خو که د چا وزن زیات وي، نو بیا د روژې میاشت د وزن په سمولو کې زیاته مرسته کولای شي. په روژه کې بايد داسې خواړه واخيستل شي چې زيات fibers يا الياف ولري، او د ژر هضميدو په ځای ورو-ورو هضم شي. پدې ډول خوړو کې د غنمو، اوربشو، دالو، لوبيا اوبې جوشه وريجو په شان شيان شامل دي.

په روژه کې سهارئ ډېر اهميت لري. څېړنو له پخوا راهيسې ښودلې چې سهارئ يا په عادي مياشتو کې سبانارئ په ورځني خوړو کې زيات اهميت لري. دا ځکه چې دشپې د تيريدو نه وروسته سبانارئ او په روژه کې سهارئ يا چرګ بانګئ نه يوائې داچې د وجود د اړتيا وړ اساسي غذايي خواړه برابروي، بلکې د لوږې له امله پيداشوې ښې نښانې لکه سرخوږئ، ستړتيا، ناراحتي او خوبوړتيا هم له منځه وړي.

بله خبره چې ډېر اهميت لري هغه د خوړو د مختلفو ډولونو او متوازنه خوړو نه استفاده ده. پدئ خوړو کې د وچې ډوډۍ،

ketabton.com - The Digital Library

سریالو، تازه میوې او ترکارۍ، غوښې او کبانو، شیدو، پنیر او مستو برخه مهمه ده. غوړجن او خواږه مواد چې ځومره کم وي، هومره ښه وي.

د زیاتې مالګې داستعمال څخه دې هم ډډه وشي. له بله پلوه مایعات او اوبه باید زیات واخستل شي. دداسې مایعاتو په ځای چې کافئین ولري د ساده اوبو استعمال ښه دئ، دا ځکه چې کافئین ادرار یا تشې بولې زیاتوي او د وجود نه د اوبو ضایع کولو سره مرسته کوي. په لنډه‌ډول باید ووایم چې په روژه کې سره شوي او غوړ خواړه ښه ندي، زیاته خوږه ښه نده، په سهارئ کې ډیر خوراک ښه ندئ، او د ډیر چای څکل هم ښه ندي.

د روژې میاشت د سګرټو او تنباکو د استعمال د پریښودلو دپاره هم ښه موقع ده.

په روژه کې د قبضیت د مخنیوي دپاره د سبوس داره یا تورې ډوډۍ خوراک، د زیاتو مایعاتو څکل او داسې خوړو خوړل ښه دي چې زیات الیاف ولري. کوم کسان چې د معدې زخم لري، دوې دې د ډاکټر په مشوره د هغې دپاره درمل واخلي.

کوم کسان چې د پښتورګو د کاڼو سابقه لري، دوې ته په کار دي چې زیات او اضافي مایعات واخلي. که څه هم خولې، غاښونو او اوریو ته هر وخت پاملرنه په کار ده، خو په روژه کې ورته زیاته توجه په کار ده ♦

ketabton.com - The Digital Library

دغړو پیوند او بخښل

دغړو پیوند یا Organ Transplant دیوه تن نه بل ته (او یا هم د ناروغ د خپل وجود دیوې برخې نه بلې برخې ته) د یوه غړي او یا د غړي د یوې برخې پیوند ته ویل کیږي، چې مقصد یې د اخیستونکي کس د خراب شوي او یا له کاره ولیدلي غړي بدلول دي.

دغړو بخښل یا Organ Donation هغو کسانو ته دغړو تحفه ده چې د ژوند د ژغورلو دپاره هغې ته اړه لري. د غړو بخښل یا تحفه کول یا په نژدې وخت کې د وفات شوي کس او یا هم د ژوندی انسان نه د غړو او انساجو ویستل او بل تن ته د هغې انتقال او پیوند ته ویل کیږي. دا غړي او انساج د جراحي عملیاتو سره د وجود نه اخیستل کیږي او د عملیاتو په پای کې زخمونه بیرته ګنډل کیږي. دهر عمر خلک غړي او انساج بخښلای شي، او هغې سره هر کال د سلهاوو کسانو ژوند ژغورل کیږي.

کوم غړي پیوند کیدای شي؟

زړه (قلب)، پښتورګي (ګردې)، سږي (ششان) او ځګر هغه غړي دي چې په بریالیتوب سره پیوند کیدای شي. سربیره پر دې د

ketabton.com - The Digital Library

هډوکو ماغزه، د سترګو قرنیې، د ورید رګونه، د زړه نیچې یا والوونه، پوستکې، او پلې هم بل کس ته تحفه او پیوند کیداې شي.

د غړو د پیوند دتاریخي پیښلیک لنډیز

- په ۱۹۰۳ م کال کې د قرنیې بریالې پیوند
- په ۱۹۵۴ کال کې د ژوندي پښتورګي پیوند
- په ۱۹۶۲ کال کې د مړه شوي کس نه د اخیستل شوي پښتورګي پیوند
- په ۱۹۶۶ کال کې د پانقراص د غدې پیوند
- په ۱۹۶۷ کال کې د ځیګر لومړې بریالې پیوند
- په ۱۹۶۷ کال کې د زړه پیوند
- په ۱۹۸۱ کال کې د زړه او سږو یوځایي پیوند
- په ۱۹۸۸ کال کې د کوچنیو کولمو پیوند
- په ۱۹۹۸ کال کې د لاس پیوند
- په ۲۰۰۵ کال کې د مخ د یوې برخې بریالی پیوند
- په ۲۰۰۶ کال کې د نارینه تناسلي غړي پیوند

د غړو او انساجو د پیوند تاریخچه

که څه هم د ناروغیو او ټپونو له امله د وجود د ناروغه شوو او له کاره لویدلو غړو او انساجو د بدلولو او نوي کولو هیله شاید د طبابت د تاریخ هومره قدامت ولري، خو انسانانو یوازې په

ketabton.com - The Digital Library

نولسمې او شلمې پیړۍ کې هغه علمي او ساینسي پوهه تر لاسه کړه د کومې په مرسته چې د غړو د پیوند عصري طبابت ممکن شو. په لومړي سر کې د ۱۹۰۰ او ۱۹۲۰ کلونو په منځ کې د هډوکو، پښتورګو، پوستکي په شان پستو انساجو او د سترګو د قرنیې پیوند په بریالیتوب سره تر سره شو،اوبیا په ۱۹۵۴ م کال کې ډاکټر مورې (Dr. Murray) وکړای شو چې په بریالیتوب سره د پښتورګو په شان لویو غړو پیوند ترسره کړي. البته د غړو د پیوند بریالیتوب د اخیستونکي وجود د دفاعي سیستم لخوا د بخښونکي نا اشنا غړي په قبلولو او نه قبلولو پورې اړه لري، خو د ۱۹۷۸ م کال راهیسې د نوو درملو په جوړیدو سره دغه ستونزه تر زیاتې اندازې پورې حل شویده.

د پیوند دپاره دانساني غړو منابع

دغړو د پیوند یوې نړیوالې سروې ښودلې چې په لویدیزې نړۍ کې د پیوند شوو غړو زیاته برخه د هغو کسانو نه لاس ته راځي کوم چې په نژدې وخت کې مړه شوي وي. دوې یا په خپل ژوند د مرګ نه وروسته د خپلو غړو د بخښلو وصیت کړې وي، او یا یې هم خپلوانو دمرګ په وخت کې د غړو د بخښلو فیصله کړي وي. د پیوند شوو غړو یوه کوچنۍ فیصدي هم د خون شریکه ژوندیو خپلوانو لخوا بخښل کیږي. خو په اسلامي ملکونو کې حالات سره توپیر لري. هلته د پیوند دپاره ګڼ شمیر غړي د ژوندیو خپلوانو لخوا هدیه کیږي، نور یې د بیوزلو کسانو نه په پیسو یا تګۍ او زور آخیستل کیږي، او ځینې ملکونه لکه کویت یې له بهره واردوي.

ketabton.com - The Digital Library

اسلام او د غړو بخښنل

پدې کې شک نشته چې د وجود ځینې غړي، پداسې حال کې چې نور لا ښه کار کوي، له کاره لويدلای شي. د طبابت وروستيو پرمختګونو د علمي شواهدو په استناد ښودلې چې که دغه ناروغه او له کاره غورځيدلي غړي روغو غړو سره بدل شي نو د وجود ماشين د يوه غړي د خرابوالې له امله د مرګ په ځای خپل فعاليت ته دوام ورکولای شي. انسان که مسلمان وي او که نه، اشرف المخلوقات ګڼل شوی، او د فطري لوړوالي او شان خاوند دئ. شريعت انساني وقار ته په درنه سترګه ګوري او د انسان د ژوند ساتنه کوي. خدای هغو کسانو ته اجر او بدل ورکوي کوم چې ژوند ژغوري. ***" هغه څوک چې د يوه تن ژوند وژغوري، داسې دئ لکه چې د ټولو انسانانو ژوند يې ژغورلې وي" (دپنځمې سورۍ د ۳۲ آيت ژباړه)***. په يوه حديث شريف کې هم راغلي چې ***"څوک چې د بل سره مرسته کوي، د خدای له لورې به ورسره مرسته وشي"***. نو پدې اساس د ژوند د ژغورلو په غرض د غړو پيوند (بخښنل او اخيستل) روا دي او د مختلفو اسلامي معتبرو ادارو عالمانو په اتفاق سره منلې چې د غړو بخښنل روا او په ځينو شرايطو کې لا ضروري دي. پدې ډله کې لاندنۍ مؤسسې په مسلمانانو غږ کوي چې د پيوند د پاره غړي و بخښي:

- د اسلامي کانفرانس د ادارې د شريعت اکاډمي (کوم چې د ټولو ملکونو نمايندګي کوي).
- د سعودي عربستان د علماؤو ستره شورا

ketabton.com - The Digital Library

- د ایران مذهبي چارواکي
- د مصر د الازهر پوهنتون
- د اسلامي فقهي اکاډمي.

دغه وروستنۍ مؤسسه د اسلامي کانفرانس لخوا مسلمانانو ته د ورپیښو ډلیزو ستونزو د بحث او هغې ته د اسلامي ځوابونو د وړاندې کولو دپاره د اسلامي نړۍ د علماؤو او فقهاوو په ګډون جوړه شویده.

دغړو د بخښلو او پیوند شرایط څه دي؟

- د غړو پیوند باید د روغتیایي اړتیا له کبله وي، او د علاج یوائینۍ مؤثره طریقه ګڼل شوي وي.
- د ناروغ دپاره د ګټې احتمال موجود وي.
- د غړي بخښونکي او آخیستونکي دواړه سره مؤافقه ولري.
- دغړي د بخښونکي روغتیا ته د دایمي زیان د رسولو مخنیوې وشي.
- د پیوند د پاره غړې په وړیا توګه ورکړ شوې وي. (د انساني غړو سوداګري روا نده).

مأخذ او د زیاتو معلوماتو دپاره وګورئ:

- د اسلامي کانفرانس د ادارې اسناد
- د اسلامي فقهي د اکاډمۍ اسناد
- د طبي فقهي د اتم سیمینار پریکړې
- د طبي ساینس اسلامي اداره
- د شمالي امریکې د اسلامي طبي ټولنې پریکړې ✦

ketabton.com - The Digital Library

جينونه، ارثيت او د ارثي خواصو آزماينښت

جينونه (Gene) په ژونديو موجوداتو کې د وراثت د انتقال مسئوليت لري. دوراثت نه زمونږ مقصد د پيسو او نورو شتمنيو ميراث نه، بلکه تر هغې هم مهم هغه ميراث دئ چې د پيدا ينښت له وخته دمور پلار نه اولاد ته د فزيکي (لکه سترګو او ويښتانو درنګ) او ځينو روحي خصوصياتو په بڼه رسيږي. جينونه د "ډي اين اې " (DNA) نه جوړ شوي او د حجراتو يا سلولونو په مرکز يا هسته کې ځاي لري.

د جينونو د موجوديت او دهغو په وسيله راتلونکو نسلونو ته د ځينو خصوصياتو او ځانګړتياوو د انتقال موضوع د لومړۍ ځل دپاره په ۱۸۲۰ کال کې د مينډيل (Mendel) له خوا هغه وخت مطرح شوه کله چې يې د ويانا په ښار کې د خپلې کليسا په بڼ کې د پليو (نخودو) ارثي خواص څيړل. نن د ساينس او ټکنالوژۍ په پرمختګ سره پدې هکله ډير زيات معلومات ترلاسه شوي، د DNA د څيړنو او تحليل امکانات برابر شوي، د انساني جينونو د نقشې په جوړيدو کار شوې او د يوه ژوندي موجود نه بل ته د ارثي خصوصياتو نقلول ممکن شويدي.

ketabton.com - The Digital Library

جنيټيک بدلون او سمون څه ته وايي؟

تاسې به د Biotechnology ياحياتي تخنيک او Genetic Modification يا ارثي بدلون او سمون اصطلاحات چې ډير ځله يو د بل پر ځاى استعماليږي اوريدلي وي. د Biotechnology يا حياتي تخنيک په ذريعه ژوندي موجودات يا د هغې ځينې برخې لکه انزايمونه د پنيرو، مستو، شرابو او درملو په شان موادو په جوړيدو کې استعماليږي. خو ارثي بدلون او سمون هغې طريقې ته ويل کيږي په کومې کې چې د يوه ژوندي موجود لکه نبات، حيوان يا بکټريا جينونه په بل کې ورګډ او په نتيجه کې د هغې يو يا د يوه نه زيات خصوصيات د تل دپاره بدل کړاې شي. ددې طريقې له لارې د نباتاتو او څاروو اصلاح شوي نسلونه منځ ته راغلي چې که له يوې خوا ګټه لري نو له بلې خوا د لانجې وړ ګڼل کيږي.

د جنيټيک بدلون او سمون له لارې اصلاح شوي خواړه او څاروي

نن د مخ په انکشافه ملکونو په ګډون ډيرو هيوادو کې د اصلاح شوو فصلونو نه ګټه اخيستل کيږي، خوله کومه ځايه چې نوې تکنالوژي د ګټې په څنګ کې تاوانونه هم لري، نو د ارثي خواصو د بدلون له لارې منځ ته راغلي خواړه او څاروي هم څرګندې او پټې ستونزې لري چې په لنډ ډول يې ذکر کوو:

ketabton.com - The Digital Library

۱. ښه/رخونه:

- د غَلو- دانو د خوند او کیفیت ښه والې، په لنډ وخت کې د فصلونو رسیدل، د حاصلاتو زیاتوالې ، د هوا د بدلون، ناروغیو او حشراتو په وړاندې د مقاومت زیاتوالې او د نوو ډولونو او محصولاتو منځ ته راتګ
- په حیواناتو کې د مقاومت زیاتوالې؛ لږ خوراک ته اړتیا؛ ښه روغتیا؛ د شودو، غوښې او هګیو زیاتوالې
- په محیط او چاپیریال کې د خاورې، اوبو او انرژۍ سپما؛ د حشراتو او هرزه ګیاه ګانو د کنټرول ښې لارې چارې
- په ټولنه کې دنفوس د زیاتوالي د پاره د ډیرو خوړو برابرول

۲. ستونزې:

- خوندي توب: د انسانانو په روغتیا احتمالي ناوړه اغیزې لکه د حساسیت ښودل، د انتي بیوتیک درملو په وړاندې د مقاومت د نښو انتقال او ناپیژندل شوي ناوړه اثرات
- لاس رسیدنه: د نړۍ د خوړو په پیداوار د لږ شمیر کمپنیو انحصار؛ په صنعتي ملکونو د وروسته ساتل شوو هیوادونو د اتکاء زیاتوالې، او د پردیو لخوا د طبیعي زیرمو او منابعو استثمار
- اخلاقي قوانین: د طبیعي موجوداتو په ذاتي ارزښتونو تیرې؛ د ژوندیو موجوداتو په مختلفو جنسونو کې د جینونو د ګډون ساخته کارې؛ په حیواناتو کې د نباتاتو او په نباتاتو کې د حیواناتو د جینونو په ګډون اعتراض او په حیواناتو د روحي فشار زیاتوالې

ketabton.com - The Digital Library

- په ټولنه کې د نوو پرمختګونو څخه د شتمنو هیوادونو ناوړه استفاده

په ناروغیو کې د جینونو برخه

له کومه ځایه چې جینونه د وجود د حجراتو وده، ترمیم او وظایف کنټرولوي، نو د ناقصو او بدل شوو جینونو له کبله ګڼ شمیر ناروغۍ منځ ته راتلای شی چې ساه لنډي (asthma) او دقند یا شکرې ناروغي یې عام مثالونه دي. دا ډول ناروغتیاوې که د مورپلار نه د ناقصو جینونو د اخیستلو له کبله وي، د ارثي ناروغیو په نامه یادیږي، او که دمور په رحم کې د درملو او ځینو نورو عواملو له امله پیدا شوي وي، د مورزادي ناروغیو په نامه یادیږي.

جنیتیک سلا مشوره او علاج څه ته وايي؟

د انساني جینونو په هکله د معلوماتو د لاسته راوړو یو هدف هم د جینونو د علاج له لارې د دغو ارثي او جنتیکو ناروغیو درمل دي. د کورنۍ تاریخچې او روغتیايي ریکارډ د کتلو، د وینې یا انساجو د نمونو د جنیتیکي ازمیښت، د څیړنو د نتایجو تحلیل، او د راتلونکو اقداماتو په هکله د تصمیم نیولو د مرستې جریان ته جنیتیکه سلا مشوره ویل کیږي. جنیتیک علاج د ناروغیو د پیدا کونکو مسئولو ناقصو جینونو د سمولوهغو طریقو ته ویل کیږي په کوم کې چې د ناقصو جینونو په ځای روغ جینونه اچول کیږي.

ketabton.com - The Digital Library

اسلام پدې هکله څه وايي؟

د اسلامي فقهې له نظره ددغې موضوع د ژورې څېړنې دپاره د ۱۹۹۸ کال د اکتوبر په میاشت کې د اسلامی فقهاوو، ډاکټرانو، دواسازانو، بیالوژۍ د متخصیصینو او نورو ساینس پوهانو په ګډون د اسلامي فقهې د اکاډمۍ په ملګرتوب د روغتیایي ساینس د اسلامی ادارې خاص یوولسم سیمینار دغه لاندنۍ عمومي او خاصې سپارښتنې کړېدي:

- د قرآن کریم د اولسمې سورې د اویایم آیت په ملاتړ، خدای (ج) انسان په ښه توګه پیدا کړئ او هغه ته یې تر نورو مخلوقاتو لوړه درجه ورکړېده. په انساني اساسي جوړښت کې هر راز لاس وهنه، او پرته له کوم مقصده په تجربوي توګه د هغه د جنیتیکي نقشې بدلول به د خدای (ج) له لوري هغه ته په ورکړ شوي لوړ مقام تیرئ وي.
- د نه دیرشمې سورې د نهم آیت سره سم، اسلام د پوهې او علم دین دئ کوم چې په جوړونکو علمي څېړنو هیڅ راز بندیز نه لګوي. مسلمان ساینس پوهان باید د داسې څېړنو مخکښان اوسي.
- د دوهمې سورې د یوسلو پنځه نوویم آیت د لارښونو سره سم، اسلام د انسان د روغتیا د ساتنې او خطر نه د ځان د ژغورلو سپارښت کوي. پردې برسیره، اسلام د ارثي او کسبي ناروغیو په علاج خاص ټینګار کوي. او دا په هیڅ ډول د خدای د رضا د منلو د زده کړو سره تصادم نه کوي.

ketabton.com - The Digital Library

- د يوڅلويښتمې سورې د دريپنځوسم آيت سره سم د انساني جينونو دبشپړې نقشې له مخې د جينونو پيژندنه د ځان د پيژندنې هڅه ، او پدې توګه د خالق خدای د قدرت منل دي. او له کومه ځايه چې دا د ارثي ناروغيو او په هغې د اخته کيدو د امکاناتو په پيژندنه کې مرسته کوي، او ځينو ناروغيو په مخنيوي او علاج کې د طب او روغتيا په علم کې ارزښتناکه زياتوالې راولي، نو اسلام ته د منلو او تشويقولو وړ ده.
- پدې سيمينار کې مؤافقه وشوه چې د ناروغيو د مخنيوي او علاج دپاره د جنيتيک بدلون او سمون نه ګټه واخيستل شي، خو د اسلامي شريعت د ځينو ملحوظاتو له مخې دې د نطفې او جنسي حجراتو د ارثي خصوصياتود بدلون نه ډډه وشي✦

ketabton.com - The Digital Library

امیدواري (حمل)

امیدواری یا (حمل) د ښځو او د هغوې د کورنیو په ژوند کې یوه خورا ډیره مهمه او له هیجانه ډکه پیښه ده. امیدوارۍ سره د خوشالتیا د احساس په څنګ کې د مور او ماشوم د روغتیا او راتلونکي په هکله د شک، نامعلومتیا، تشویش او اندیښنو ستونزې هم ملګری وي.

که څه هم د انسان د زیږیدلو او پیداکیدلو موضوع ته د پخوا زمانو راهیسې توجه شوېده، خو له یوې خوا د نسل د تولید په هکله د علمي او سمو ژورو معلوماتو د نشتوالي له امله دوخت په تیریدو سره په دې هکله خورا زیاتې غلطی او خرافاتي نظریې رامنځ ته شویدی، او له بلې خوا د طبابت او ساینس د پرمختګ له امله نوې پوښتنې، اخلاقي مسایل او ستونزې رامنځ ته شوي، چې مونږ به یې په لنډ ډول د څیړلو هڅه وکړو.

د امیدوارۍ پیل

امیدواري له هغه وخته پیل کیږي کله چې د نارینه او ښځې د جنسي حجراتو (سپرم اوښځینه هګۍ یا ovum) د یو ځاې کیدو له امله القاح شوې حجره (zygote) یا نطفه جوړه شي. د همدغې

ketabton.com - The Digital Library

واحدې حجرې د جوړيدو نه د ماشوم تر زيږيدو پورې چې په اوسط ډول ۲۶۶ ورځې يا ۳۸ اونۍ (هفتې) يا ۹ قمري مياشتې دوام کوي، دمور په وجود کې يو لړ داسې کړکيچن (مغلق) بدلونونه منځ ته راځي د کومو په نتيجه کې چې د ماشوم ودې، روزنې، پالنې او تغذيې ته يو خوندي اومحفوظه چاپيريال (محيط) برابرشي او په نتيجه کې تر زيږيدو وروسته ماشوم د مور د وجود نه بهر په جلا ډول د ژوند کولو قابليت پيدا کړي.

د ماشوم د جنسيت ټاکنه

د هلک يا انجلۍ ماشوم جنس هم د هګۍ د القاح او نطفې د جوړيدو په وخت کې ټاکل کيږي، او همدغه ابتدائي حجره کوم چې د مور او پلار دواړو نه ارثي خواص اخلي، د يوه نوي او بيل شخص د جوړيدو پيل وي. د انسان حجرات۲۳جوړې (۴۶) کروموزومه لري چې له هغې جملې نه يې يوه جوړه جنسي کروموزومونه دي. کروموزومونه د فنر په بڼه د ميليونونو جينونو د يوځاې کيدو نه جوړ شوي هغه جوړښتونه دي چې د "ډي اين اى" DNA په ګډون ارثي معلومات انتقالوي، او د ماشوم د جنس په ګډون د سترګو، او ويښتو د رنګ، ځيرې، ښايست، لوړوالي او ټيټوالي، قوت او کمزورۍ په شان نور خصوصيات تعينوي.

د جنس په ټاکلو کې د پلار رول

جنسي کوموزومونه د X او Y کروموزومونه دي، کوم چې په ښځو کې XX او په نارينوو کې يو X او يو Y وي. د نارينوو

ketabton.com - The Digital Library

او ښځو جنسی کروموزومونه د جوړې په ځای یواځې یو کروزوم لري او د دواړو د یوځای کیدو نه د نوی ماشوم القاح شوې نطفه جوړیږي. څرنګه چې ښځه یواځې د X کروموزوم لري، نو د ماشوم د جنس ټاکل په سړي پورې اړه لري، په دې ډول چې که د هغې X د ښځې د X سره یو ځای شي، نتیجه به یې XX یا انجلۍ وي ، او که د هغې Y د ښځې د X سره یو ځای شي، نتیجه به یې YX یا هلک وي.

د مور په رحم کې د جنین وده او تکامل

د انسان وده یوه دوامداره پروسه ده په کوم کې چې واحده القاح شوې حجره یا نطفه په دوو ، څلورو ، اتو ، شپاړسو ، دوه دیرشو او نورو حجراتو بدلیږي. او ددغه تقسیم، پرمختللي بدلون، هجرت، ودې او توپیر له لارې د ګڼو حجراتو او انساجو په لرونکي انسان بدلیږي:

- د القاح نه یوه هفته وروسته نطفه رحم ته هجرت کوي او د هغې په پوښ کې ځای په ځای کیږي. د ودې پدې ډیر حساس او مهم پړاو کې هغه د رشیم یا embryo په نامه یادیږي. پدې پړاو کې چې ۸ هفتې دوام کوي، وده ډیره چټکه وي، سر، غوږونه، پوزه، سترګې او خوله جوړیږي، لاسونه او پښې څرګندیږي.
- د اتو اونیو وروسته رشیم د انسان په بڼه پیژندل کیداې شي، او د جنین یا fetus په نامه یادیږي. پدې پړاو کې حیاتي غړي لکه زړه، سږي او دماغ انکشاف او وده کوي. پدې پړاو کې

ketabton.com - The Digital Library

هم وده چټکه وي او د زیږیدو تر وخته وزن په اوسط ډول تر ۷ پونډه یا ۳ کیلوگرامه پورې زیاتیږي.

دعلمي څیړنو او قرآني ارشاداتو سمون

دنن نه ۱۴۰۰ کاله مخکې، کله چې نه خومایکروسکوپ اختراع شوې ؤ، نه ښځینه جنسي حجرات کشف شوي ؤ، او نه هم د نوو عصري معلوماتو نښې نښانې څرگندیدې، قرآن کریم په مختلفو برخو کې د امبریولوژۍ یا انساني embryo او جنین د مطالعې او پیژندنې په هکله داسې مفصله او دقیق معلومات ورکړي چې نن یې په لویدیزه نړۍ کې ددې علومو پوهان هک پک کړیدي. راشۍ چې د بیلگې (نمونې) په توگه لاندنیو مثالونو ته ځیر شو:

- د سپرم د یوه څاڅکي نه د انسان جوړیدنه: **مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ** (د عبس سورۀ، ۱۹ آیت)؛ **أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَى**(د القیامت سورۀ، ۳۷ آیت)
- د نارینه او ښځې د ترشح شوي مایعاتو د مخلوط نه د انسان خلق کیدل: **خَلَقَ الإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ** (دالنحل سورۀ، ۴ آیت)
- د مور په رحم کې د نطفې ځاې په ځاې کیدل: **ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ** (دالمؤمینون سورۀ، ۱۳ آیت)

ketabton.com - The Digital Library

- د رحم په ديوال پورې د نطفې ځوړنديدل، او د هغې نه د هډوکو جوړول او په غوښې د هغې پټول (پوښل): **ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ** (دالمؤمنون سورۀ، ۱۴آيت)
- د مور په رحم کې د تيارو په دريو پردو کې، يو پر بل پسې، پړاو په پړاو د انسان جوړيدنه: **يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِن بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ** (دالزمر سورۀ، ۶آيت)

د دريو پردو تياره اکثره اوسني مفسرين د ګيډې ديوال، رحم او هغه کڅوړه ګڼي چې جنين په کې پروت وي. په زړه پورې خو لا داده چې دا هره پرده په خپل وار د دريو طبقويا پردو نه جوړه شويده-د ګيډې دديوال درې مختلفې عضلې، د رحم جوړوونکي درې طبقې او د امنيوتيک اوبو د کڅوړې درې طبقې. د مور په رحم کې د جنين د ودې او انکشاف په اړه پورتني قرآني ارشادات د نني عصري علومو د تشريحاتو سره بشپړه مطابقت لري♦

ketabton.com - The Digital Library

شنډتوب یا عقامت

شنډوالې یا عقامت دنړۍ په مختلفو هیوادو ، په خاصه توگه مخ په انکشافه هیوادو کې بیلابیلې روحي او ټولنیزي ستونزې او لانجې راپیداکړیدي. له بده مرغه دشنډوالي او اولاد د نه لرلو ستونزې زمونږ د افغاني ټولنې یو شمیر ښځې هم په خپل کورني او شخصي ژوند کې د ناوړه فزیکي چلند ، تاوتریخوالي، بې توجهۍ، ټولنیز/اقتصادی محرومیت، بیلتون او طلاق سره مخامخ کړیدي.

شنډوالې څه ته ویل کیږي؟

شنډوالې د تناسلي سیستم یوه ناروغي ده په کومه کې چې د نسل د پیداکولو ابتدایي وظیفه سرته رسیدلاې نشي. په بله ژبه، شنډوالي په طبیعي توگه د امیدوارۍ د قابلیت نشتوالي ته ویل کیږي. هغه ښځې هم شنډې گڼل کیږي. کومې چې حمل اخیستلاې شي خو د حمل د مودې دپوره کولو نه مخکې په مکرر ډول زیان (سقط) کوي. دا یوائې دښځو ستونزه نده. پدې ناروغۍ نارینه او ښځې دواړه په مساوي توگه اخته کیداې شي.

ketabton.com - The Digital Library

ګڼ شمیر ښځې، که وغواړي نو د واده نه وروسته په لومړیو شپږو میاشتو کې امیدواره کیدای شي. په اوسط ډول په سلو کې اتیا جوړې د یوه کال، او په سلو کې نوي تنه ددوو کلونو په موده کې حمل آخلي. تر دې وروسته د امیدوارۍ د مخنیوي د طریقو د استعمال نه پرته او کوښښ سره سره نه امیدواره کیدل، د اندیښنې وړ ګڼل کیږي او روغتیايي مرستې ته اړه لري.

څرنګه چې دعمر په زیاتیدو سره په ښځو کې د امید د اخیستلو امکانات په طبیعي توګه کمیږي، نوکه چیرې د ښځې عمر د **۳۵** کلونو نه زیات وي، او تر شپږو میاشتو پورې امیدواره نشي، نو روغتیايي مرستې ته به اړه (ضرورت) ولري.

دعقامت یا شنډوالي علتونه

د نسل د بقا او امیدوارۍ په مغلقه او کړکیچنه پروسه کې په ښځې او میړه پورې مربوط مختلف عوامل رول لوبوي. تقریباً په سلو کې لس واده شوې جوړې د شنډوالي د ستونزې سره مخامخ کیدای شي. څیړنو ښودلې چې دا په سلو کې **۳۵** په نارینه، **۳۵** فیصده په ښځې، **۲۰** فیصده په دواړو پورې اړه لري، او د پاتې لس فیصده شنډوالي علت معلوم ندي.

په طبي ادبیاتو کې شنډوالي په لومړني او ثانوي ډولونو ویشل کیږي. په لومړني ډول کې دواده او یوه کال کوښښ نه وروسته هیڅ امیدواري پیښه شوې نه وي. په ثانوي ډول کې یو یا څو ځل

ketabton.com - The Digital Library

امیدواري منځ ته راغلې وي، خو د زیان په وجه ژوندي ماشوم پیدا شوې نوي.

د ښځو په شنډوالي کې لاندني عوامل برخه لرلای شي:

- د هورمونونو د انډول (بیلانس) خرابوالې. د ډیرې مودې دپاره د حمل د مخنیوي د درملو استعمال، روحي فشارونه، چاقي او یا د وزن ډیر کموالې د هورمونونو انډول خراب او مؤقتي شنډوالي منځ ته راوستلای شي. د وخت نه مخکې د میاشتني عادت بندیدل هم شنډوالې منځ ته راولي.
- د تخمدانونو نه رحم ته د هګۍ په انتقال کې ستونزي لکه د نفیرونو (Fallopian Tubes) بندوالې، کوم چې اکثراً د مکروبي ناروغیو او جنسي تماس له لارې خپریدونکو جراثیمو له امله منځ ته راتلای شي.
- د القاح په منځ ته راتګ کې ستونزې، لکه درحم په غاړه کې په طبیعي ډول جوړیدونکي افرازات، کوم چې هګۍ ته د رسیدو نه مخکې سپرم وژني.
- په رحم کې د القاح شوې هګۍ یا نطفې د کرل کیدو یا ټومبل کیدو ستونزې چې د مکروبي ناروغیو، هورمونونو د کمښت او یا تومورونو له امله منځ ته راتلای شي.

دنارینوو په شنډوالي کې لاندني عوامل برخه لرلای شي:

- د سپرمو په جوړیدو کې ستونزه چې د سګرټو او شرابو د استعمال، ځینو درمو، تنګو جامو دا آغوستلو، اوږدې

ketabton.com - The Digital Library

مودې ناروغیو او بلوغ نه وروسته دکله چرک (بغوټو یا Mumps) په شان مکروبي ناروغۍ.

- د علاج د ځینو ډولونو لکه جراحي عملیاتو، ځینو طریقواو سرطان د درملو (کیمو تراپۍ) استعمال.
- د مغزو د ځینو تومورونو له امله د هورمونونو ستونزې.
- په ارثي ډول پیښیدونکي جینیټیکي ستونزې.

په ښځو کې د شنډوالي د علتونو په خلاف، په نارینوو کې د شنډوالي علتونه په آسانۍ سره پیژندل کیداې نشي.

د شنډوالي د علاج لارې چارې

دشنډوالي په هکله ځینې خلک وایي چې دا گواکې د خدای (ج) رضا ده او باید چې غاړه ورته کیښودل شي. خو دوې دا هیروي چې عقامت یوه ناروغي ده او د نورو ناروغیو په شان د هغې د علاج لټول د مسلمانانو وظیفه ده. د روغتیایي علومو په پرمختګ سره د شنډوالي په تشخیص، د هغې د علت په پیداکولو او علاج کې هم پرمختګ شویدئ. نن سبا دشنډوالې په سلو کې له ۸۵ نه تر ۹۰ پورې پیښې د عصري درملو او جراحۍ په مرسته د علاج وړ دي. که چیرې د علت پیداکول ممکن نه وي، او یا هم ناروغي د علاج وړ نه وي، نو بیا د عصري ټکنالوژۍ نه مرسته تر لاسه کیداې شي.

د شنډوالي په علاج کې د لاندنیوطریقو نه گټه اخیستل کیداې شي:

ketabton.com - The Digital Library

أ. درمل، کوم چې تخمدانونه تحريک او د ښځينه هگيو پخولو سره مرسته کوي.
ب. جراحي عمليات، ترڅو بند شوي نفيرونه يا هغه ټيوبونه بيرته آزاد کاندي، کوم چې د تخمدانونو او رحم تر منځ غزيدلې دي.
ج. مصنوعي القاح.
د. دټکنالوژۍ په مرسته اميدواري، يا د علاج هغه لارې چارې په کومو کې چې په لابراتوار کې د القاح په مناسبو شرايطوکې خاصو طريقوسره د ښځې تخمه د هغې د ميړه د سپرم سره القاح او څو ورځې وروسته رحم ته نقل کيږي.

دنوې ټکنالوژۍ په مرسته د شنډوالي علاج

د شنډوالي د ستونزې دپاره ورځ په ورځ ګڼ شمير خلک د طبي علاج او نوې ټکنالوژۍ نه مرسته غواړي. مونږ به لومړې دنوې ټکنالوژۍ په مرسته د علاج په عامو، موجودو طريقو او بيا دهغوې په هکله د مسلمانو ډاکټرانو او فقهې د پوهانو په دريځ رڼا واچوو.

1. مصنوعی القاح يا **Artificial Insemination**. دا يوه ډيره پخوانۍ ساده، بې درده او چټکه طريقه ده، چې ناروغ پکې د نيم ساعت استراحت نه وروسته کور ته تللای شي. لکه چې د نوم نه يې څرګنده ده، د طبيعي وسيلې په ځای، پدې طريقه کې د نارينوو سپرم په مصنوعي توګه د ښځې

ketabton.com - The Digital Library

رحم ته پیچکاری کیږي. ویل کیږي چه په ځوارلسمې پیړۍ کې به عربي قبایلو د خپلو دښمنانو اسپې د اسونو په تیټ ذات حامله کولې. په ۱۸۹۰ کلونو کې یوه روسي ساینس پوه د لومړي ځل دپاره ددې طریقې نه د ښه او اصلاح شوی ذات د څاروو د نسل د پیدا کولو دپاره کار واخیست. وروسته بیا د هغې نه د ځینو ژوو د نسل د ختمیدو دمخنیوي دپاره هم استفاده وشوه. په انسانانو کې د مصنوعی القاح څخه د استفادې لومړۍ ثبت شوې پیښه په ۱۷۹۰ کال کې دیوه سکاټلیندی طبیب لخوا د هغې ښځې علاج ؤ چې میړه یې د ادرارو د نالۍ په معیوبیت اخته ؤ. نن د علاج ددغې طریقې نه د هغو ښځو د امیدواره کیدو دپاره کار آخیستل کیږي چې مړونه یې د نامه نه ښکته فلج وي او یا د تناسلي سیستم په معیوبتونو اخته وي.

2. د رحم نه بهرالقاح یا **Invitro Fertilization**. دا طریقه چې د Test-tube Baby په نامه هم یادیږي، یوه حیاتی طبي (biomedical) طریقه ده. دا طریقه عموما د هغو کسانو د پاره استعمالیږي په کومو کې چې د ځینو ستونزو او ناروغیو له امله د میړه سپرم د ښځې تخمې د القاح دپاره رسیدلای نشي.

پدې طریقه کې (دتبیض په وخت کې) د ښځې د تخمدان نه پخې شوې هګۍ اخیستل کیږي او د هغې د وجود نه بهرپه لابراتوار کې د هغه د میړه د سپرمو سره یوځای او د القاح او

ketabton.com - The Digital Library

ودې نه وروسته د ښځې رحم ته نقل کیږي. پدې توګه هغه ښځې چې په عادي علاج سره حمل آخیستلای نشي، د طبي ټکنالوژۍ په مرسته د نورمالې امیدوارۍ او اولاد د لرلو هیلې ته رسیدلای شي.

دنوې ټکنالوژۍ د نوبت نه په استفادې سره نن سبا د امیدواره کیدو دپاره په خاصه توګه په ښځو کې د عمر د زیاتوالي مانعه هم له منځه تللې ده، او زړې ښځې هم د ځوانو ښځو د بخښل شوو تخمو په مرسته امیدواره او د اولاد خاوندان کیدای شي.

3. د کرایي رحم نه استفاده یا **Surrogacy**. دنوې ټکنالوژۍ په مرسته د کرایي مور یا کرایي رحم نه په استفادې سره د اولاد راوړل یوه خورا نوې طریقه ده. کرایي مور هغې ښځې ته ویل کیږي چې د بې اولاده جوړې دپاره دهغوې د اولاد راوړلو سره موافقه کوي. د بل چا د اولاد د قبلونې (ساتنې یا adoption) په خلاف، د کرایي مور په طریقي کې چې په ډیرو مواردو کې په تجارتی بڼه د پیسو په بدل کې ترې استفاده کیږي، د ښځې سره قرارداد کیږي چې دبلې جوړې دپاره حمل واخلي او ماشوم راوړي.

دنوې ټکنالوژۍ نه راپیدا شوې ستونزې

دساینس او طبابت پرمختګ او د امیدوارۍ دپاره د عصري ټکنالوژۍ څخه استفاده که له یوې خوا ګڼ شمیر کورنیو ته ګټه

ketabton.com - The Digital Library

رسولې شي، نو له بلې خوا هغې سره ګڼ شمیر مهمې طبي، قانوني، اخلاقي اوشرعي ستونزې هم منځ ته راتلاې شي.

د ستونزو په لړ کې د هدیه شوو تخمو استعمال، د ماشوم د هویت اونسب د خوندي ساتلو مسئله، د پاتې شوو القاح شوو هګیو د سرنوشت او قانونی حیثیت مسئله، په یوه وخت د زیاتو ماشومانو زیږیدل او دهغې له امله د بې مودې ماشومانو او مربوطو روغتیایي ستونزو زیاتوالې، د مور د عمر د زیاتوالي له امله پیښیدونکي ستونزې، د علاج ملا ماتوونکي مصارف (کوم چې د ډیرو کسانو د قدرت نه بهر دي)، او د مړه شوي سړي د سپرمو راویستل او وروسته د امیدوارۍ دپاره د هغې ساتل، د مثال په توګه یادولای شو.

د مسلمانو ډاکټرانو او فقهې د پوهانو نظریات

په اسلام کې د خلکو د نسب خوندي کولو او ساتلو ته خاصه پاملرنه شویده، له همدې کبله د عدت په موده کې د ښځې سره نکاح کول او یا د بل چا ښځه د امیدوارې شوې ښځې سره نکاح حرامه ګڼل کیږي. داوسنۍ زمانې د روغتیایي ستونزو د علاج دپاره د نوې ټکنالوژۍ د استعمال په هکله په کویت کې د طبی علومود اسلامی اداری د لومړني سیمینار ګډون کوونکو مسلمانو ساینس پوهانو، او د فقهې علماوو، او همدا شان د اسلام له نظره د منل شوو طریقو د څیړلو په هکله په ۱۹۸۷کال کې د اسلامي فقهاوو دریم مجلس (Symposium) ځینې سپارښتنې کړیدي، چې لنډیز یې په لاندې ډول دئ:

ketabton.com - The Digital Library

- په مصنوعي القاح کوم بندیز نشته، خو د شریعت له مخې د ښځې د پاره پرته له خپل میړه د بل چا د سپرمو آخیستل حرام دي. دا ځکه چې دې سره د ماشوم هویت مغشوش کیږي او په نتیجه کې یې قانوني، اخلاقي او روحي ستونزي منځ ته راځي. د طلاق او مرگ نه وروسته د پخواني میړه د سپرمو نه استفاده هم جایزه نده.
- که چیرې د شنډوالي د علاج نورې طریقې لکه درمل او د جراحۍ عملیات نتیجه ورنکړي، نو په اسلام کې د وجود نه بهر القاح یا invitro fertilization روا ده، خو پدې شرط چې د ښځې او میړه دخپلو تخمو او سپرمو څخه پکې استفاده وشي. د بل چا د بخښل شوو تخمو او سپرمو نه استفاده روا نده.
- په اسلام کې د اولاد راوړل د واده (نکاح) په صورت کې روا دي، او په نکاح کې قرارداد ددوو کسانو (ښځې او میړه) تر منځ دئ. نو ځکه د ټکنالوژۍ په مرسته د اولاد راوړل یواځې د واده شوې ښځې او میړه تر منځ روا دي. د اسلام له نظره دبلې ښځې په رحم کې د القاح شوې هگۍ په کرلو یا د کرایي مور او کرایي رحم نه په استفادې بندیز لگیدلای دئ او داډول امیدواري شرعي نه گڼل کیږي.
- دالقاح شوو هگیو ساتل یوه اخلاقي لانجه رامنځته کړیده. ښه خو به دا وي چې د امکان په صورت کې یواځې داړتیا په اندازه هگۍ القاح او تر هغې زیاتې جوړې نکړای شي. امید دئ د ساینسي تحقیقاتو په نتیجه کې په راتلونکي کې

ketabton.com - The Digital Library

د اضافي هګيو ساتل او د اړتيا په وخت کې د هغې نه استفاده ممکنه شي.

- که چيرې اضافي هګۍ موجودي وي، نو د ډيرو پوهانو په عقيده د شريعت له نظره دا هګۍ په رحم کې تر ځاې په ځاې کيدو دمخه کوم ارزښت نلري او په له منځه وړلو کې يې کوم ممانعت نشته. خو ځينې نور بيا په دې عقيده دي چې القاح شوې هګۍ ځکه ارزښت لري چې دا د انسان په پيدايښت کې لومړې پړاو دئ، نو دهغې د له منځه وړلو، د ساينسي څيړنو دپاره د هغې د استعمال او په طبيعي توګه تر مرګه د هغې د پريښودلو په منځ کې د انتخاب په وخت کې به دغه وروستۍ طريقه ځکه غوره وي چې په هغې کې په څرګنده په ژوند يقيني تيري نه ليدل کيږي♦

ketabton.com - The Digital Library

د امیدوارۍ مخنیوې (Contraception)

په اسلام کې کورنۍ زیات ارزښت لري او ماشومان د خدای نعمت او تحفه ګڼل کیږي. څرنګه چې په اسلام کې د واده نه پرته جنسی تماس منع دئ، نو طبیعي ده چې د امیدوارۍ د مخنیوی په هکله بحث په واده شوی ښځې او میړه پورې اړه لری.

د امیدوارۍ د مخنیوي تاریخچه:

دامیدوارۍ د مخنیوی مفکوره کومه نوې مفکوره نه ده، خلکو د زرهاوو کلونو راهیسې د هغې کوښښ کړی. په پخوا زمانو کې څومره چې د وجود د جوړښت او وظایفو په هکله د انسانانو معلومات زیاتیدل، هومره هم د امیدوارۍ د مخنیوی دپاره طریقې راپیداکیدې لکه د واده ځنډول ، د اوږدې مودې دپاره ماشوم ته د شیدو ورکول، د باروری په وخت کی د کوروالی او جنسی نژدیوالی نه ځان ساتل اونور. ددئ تر څنګ د ځینو درملو ، پرهیز او نورو وسیلو نه هم کار آخیستل شویدئ. د میلاد نه ۲۷۰۰ کاله پخوا لیکل شوې هغه طبي چینایي اسناد چې لا تر اوسه پاتی شویدي، څرګندوی چې په هغه زمانه کې هم خلکو د خپلې

ketabton.com - The Digital Library

خوښې سره سم د نسل د پیدا کولو لیوالتیا درلوده. د پاپیروس د بوټو نه جوړ شوي په لومړنیو مصری طبی کاغذونو لیکل شوی د امیدوارۍ د مخنیوی نسخې هم تر لاسه شویدي، دمثال په توګه، د میلاد څخه ۱۸۵۰ کاله پخوا دکاهون د پاپیروس نسخې.

اسلامي طب او د امیدوارۍ مخنیوې

په اسلامي طب کې هم د پیړیو راهیسې د امیدوارۍ د مخنیوی طریقې استعمال شویدي. ابن سینا په خپل کتاب "قانون" کې د امیدوارۍ دمخنیوي دپاره د (۲۰) شیانو لست ذکر کړیدئ. اسلامی فیلسوف او طبیب ابوبکر محمد بن ذکریا رازی هم په خپل مشهور "کتاب الحاوی فی ا لطب" یا "په طب باندې جامع کتاب" کې د امیدوارۍ د مخنیوی دپاره (۱۷۶) شیانو ته اشاره کړیده، او د نورو عواملو په څنګ کې یې د مور روغتیا، د مور دښکلا او اقتصادی دلایلو ذکر کریدي.

د امیدوارۍ د مخنیوي دطریقو ډولونه

د مصنوعي او طبیعي طریقو د استعمال څخه په امیدوارۍ او د هغې د وخت په هکله مرسته ترلاسه کیدای شي. البته د طریقو ډولونه ډیر دي او هره طریقه یې په جلا ډول کار کوی. په دغه طریقو کې تر اوسه لا یوازې د پوکنیو او جراحي عملیاتو له لاری د شنډولو دوه طریقې د نارینوو دپاره، او نورې ټولې یې د ښځو دپاره دي.

ketabton.com - The Digital Library

أ. دخنډ یا مانعي طریقه: پدې طریقه کې د پوکڼیو، دیافراگم، د رحم د غاړې د پوښ او نورو شیانو څخه استفاده کیږي، کوم چې د ښځې او میړه د تخمو د یوځای کیدو په لاره کې خنډ او مانعه پیښوي.

ب. هورموني طریقه: پدې طریقه کې د گولیو یا پیچکاریو او ټومبلو په وسیله د هورمونونو استعمال له لارې د ښځو په وجود کې د هورمونی انډول یا بیلانس په بدلون سره د امیدوارۍ مخنیوې کیږي.

ج. میخانیکی طریقه: پدې طریقه کې د رحم دننه د الاتو په ایښیدو سره په رحم کې داسی بدلونونه راځي چې د امیدوارۍ مخنیوې کوي.

د. طبیعي طریقه: د حمل د اخیستلو په ورځو یا د بارورۍ په وخت کې د کوروالې یا جنسی تماس نه د ځان ساتنې په شان تدابیر په طبیعي توگه د امیدوارۍ مخه نیسي.

ه. جراحی طریقه: پدې طریقه کې د جراحي عملیاتو په وسیله په ښځو او نارینوو کې د تخمو د انتقال ټیوبونه یا نلونه بندیږي. د امیدوارۍ دا طریقه د تل دپاره ده او د شنډوالي سبب کیږي.

و. بیړنۍ یا عاجله طریقه: لکه چې د نوم څخه یې څرگندیږی دا طریقه د امیدوارۍ د نورو طریقو د نه استعمال او یا د کار د نه کولو په صورت کې د سملاسي اغیزې دپاره استعمالیږي.

ketabton.com - The Digital Library

آیا د امیدوارۍ مخنیوي ته په اسلام کې اجازه شته؟

دانسانی ژوند د مختلفو اړخونو په هکله مسلمانان دخپلوپوښتنو دځواب دپاره د پوهې او معلوماتو درې سرچينې لري. لومړې قران، دوهم د پیغمبر (ص) وینا (حدیث) او عمل (سنت)، او دریم د اسلامي فقهاوو اجتهاد.

- په قرآن شریف کې د امیدوارۍ د مخنیوي په هکله کومه اشاره شوې نده خو د امیدوارۍ د مخنیوی مخالفین ډیر ځله د " وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْءًا كَبِيرًا " آیت ته اشاره کوي او هغه د ماشومانو د وژلو په څنګ کې د امیدوارۍ په مخنیوي بندیز ګڼي. د ولادت د پلان کولو پلویان وایي چې دا ډول تفسیر سم ندئ.
- د ګڼ شمیر احادیثو څخه داسې څرګندیږي چې پیغمبر (ص) د امیدوارۍ په مخنیوی خبر ؤ او په خاصو حالاتو کې یې تائیدول.
- داسلامي فقهې پوهان، د طبي ساینس اسلامي اداره او د شمالي امریکې اسلامي طبي ټولنه، د مور دروغتیا، ټولنیزو، اقتصادي او نورو دلایلو په ګډون دګڼو دلایلو په وجه د واده شوو جوړو لخوا د امیدوارۍ د مخنیوي د طریقو د استعمال سره موافقه لري، پدې شرط چې دښځې او میړه دواړو خوښه پکې شامله وي، استعمالیدونکې طریقې بیرته په شاتلونکې وي (د تل دپاره د عقامت سبب نشي)، او په

ketabton.com - The Digital Library

روغتیا ناوړه اغیزه ونلری. دوې د هغو طریقو ملاتړ نکوي، کوم چې د بې مودې ماشوم د زیان (سقط) سبب کیږي.

په ښځو او یا نارینوو کې د جراحي طریقو استعمال په انفرادي کچه د ښځې او میړه دواړو په خوښه یوائې هغه وخت د منلو وړ دئ چې:

- د امیدوارۍ له امله د ښځې روغتیا ته سخت خطر د پیښیدو امکان وي.
- د مخنیوي نورې طریقې یا کار ونکړي او یا په روغتیا ناوړه اثرات ولري.
- د ښځې، میړه او یا دواړو ارثي ( ) ناروغي جنین دډیر خطر سره مخامخ کړي.

د زیاتو معلوماتو او منابعو د پاره ولولۍ:

- پاک قرآن د بنی اسرائیلو (۱۷) سورې ۳۱ آیت
- پاک قرآن د الانعام (۲) سورې ۱۵۱ آیت
- د شمالي امریکې د اسلامي طبي ټولنې د اسلامي طبي اخلاقو سند
- د طبي ساینس د اسلامي ادارې اسناد ♦

ketabton.com - The Digital Library

کلونينګ يا د ورته شيانو جوړول

کلونينګ چې په عربي کې انتنساخ ترجمه شوی د نن ورځې يوه ګرمه اومهمه موضوع ده . دې موضوع ته هغه وخت دنړيوالو زياته پاملرنه جلب شوه کله چې په ۱۹۹۷ کال کې په سکاټلند کې د ديوې تجربې په ترځ کې د يوې ګډې (ميږې) د وجود يوې حجرې ته وده ورکړشوه او د "ډالي " (Dolly) په نامه په يوی بلې داسې ګډې بدله شوه چې د فزيکی اوارثی خواصو له پلوه اصلی ګډې ته ورته وه.

کلونينګ څه ته وائي؟

کلون (Clone)په اصل کې يوه يوناني کليمه ده چه د ورته يا مشابه معنی لری او کلونينګ (Cloning) هم د ورته يا مشابه شئ جوړولو ته وائی. په ژوند پوهنه يا بيالوژی کې هم کلونينګ د يوه ژوندی موجود څخه د بل ورته موجود جوړولو ته ويل کيږی. ساينس پوهان دکلون اصطلاح دهغو مختلفو اوښتونونو او بدلونونو دپاره استعمالوی په کومو کې چه د بيولوژيکی موادو کټ مټ کاپی يا ژينيتيک نقل اخيستل کيږي. د کلون اصطلاح د لومړي ځل دپاره په ۱۹۰۳ کال کې د "هربرت وبر " په

ketabton.com - The Digital Library

نامه یوه آلماني ګیاه پیژندونکي د مکروبونو په شان هغو ژوندیو موجوداتو دپاره استعمال کړه کوم چې په غیر جنسي توګه زیږنده کوي. د یادونې وړ ده چې یو ګڼ شمیر نباتات او ساده حیوانات پرته لدې چې د نسل د بقا دپاره نورو نباتاتو او حیواناتو ته اړه ولري ، له غیر جنسی لاری زیږنده کوي او خپل نسل تولیدوي.

د کلونینګ تاریخچه

له دوه زره (۲۰۰۰) کلونو راپدې خوا انسانان د پیوند کولو او قلمو له لاری د بوټو او نیالګیو په غیر جنسي تولید بوخت دي. دعصري لابراتوارونو په رامنځ ته کیدو سره په **۱۹۵۸** کال کې د "ستېیوارد " په نامه یوه ساینس پوه ګازره (زردکه) درسیدلې (بالغې) واحدې حجرې څخه د هورمون لرونکو موادو په کلچر کې کلون کړه. په **۱۹۶۴** کال کې "جان ګوردون" لومړنۍ حیواني حجره کلون کړه. شل کاله وروسته دهمدې طریقې څخه په استفادې سره ساینس پوهانو په سویس او امریکې کې په بریالیتوب سره موږکان کلون کړل.

د حجراتو مختلف ډولونه

د ژوندیو موجوداتو ټول حجرات د جنسی حجراتو د یوځای کیدو یا القاح شوې هګۍ د تقسیمي دو څخه منځ ته راځي. دا حجرات مخکې لدې چې د خاصو کارونو دپاره په اختصاصي بیلابیلو حجراتو یا (Somatic Cells) بدل شي، دتنې یا ریښې د حجراتو (Stem Cells) په نامه یادیږي.

ketabton.com - The Digital Library

اختصاصي حجرات (Somatic Cells): د وجود حجرات د نارینوو او ښځینوو د جنسي حجراتو نه پرته ټول د سوماتیکو حجراتو څخه جوړ شویدي. د سوماتیک کلیمه د یوناني کلیمې سوما نه اخیستل شوي چې د وجود یا ځان معنی ورکوي. دا حجرات د وجود د مختلفو غړو انساج جوړوي لکه د پوستکې، هډوکو، اعصابو، عضلاتو په شان انساج. کله چې تاسو خپل لاس پرې کړئ نو بیا همدا تخصصي حجرات د هغې د جوړولو او ترمیم دپاره نور ورته حجرات جوړوي.

دتنې یا ستې حجرات (Stem Cells) په ژوندیو موجوداتو کې هغه حجرات دي چې د ویشلو له لارې د ځان د نوي کولو او په مختلفو اختصاصي حجراتو د بدلیدلو قابلیت لري. د تي لرونکو ژوو د تنې حجرات دوه مهم ډولونه لري:

- دتنې جنیني حجرات (Embryonic Stem Cells) یا هغه حجرات چې د جنین د ودې په لومړنیو مرحلو کې (دالقاح شوې هګۍ څخه ۴-۵ ورځې وروسته کله چې ۵۰-۱۵۰ حجرې جوړې شوي وي)، منځ ته راځي او بیا وروسته ترې د وجود بیلابیل انساج جوړیږي. تر څه وخت دمخه د تنې جنیني حجرات، د تنې د حجراتو د حاصلولو او ترلاسه کولو یوازنۍ منبع وه. او د هغې دترلاسه کولو دپاره به جنین له منځه وړل کیده. خو تیرکال جاپاني ساینس پوهانو یوه داسې طریقه کشف کړه د کوم په مرسته چې د انسان د پوستکي دعادي حجرې څخه د تنې د جنیني حجراتو په شان کار اخیستل کیږي. ددې طریقې په رامنځ ته کیدو سره

ketabton.com - The Digital Library

د تنې د حجراتو د څېړنو په برخه کې د یوه مهم اخلاقي انتقاد دپاره د حل لاره پیدا شوه.

- د تنې لوې او بالغ حجرات چې د وجود په مختلفو برخو کې پیدا کیږي او د ویشل کیدو له لارې مړه او زیانمن شوي حجرات بیا جوړوي. پدې وروستیو وختو کې پدې برخه کې یو ستر پرمختګ په پلاستیک جراحی کې د دا ډول حجراتو نه کار اخیستل ؤ. ډاکټرانو د لومړي ځل دپاره وکړای شو چې د وازګې یا غوړو د یوې حجری په مرسته دیوې ښځې د سینې هغه نیمګرتیا او نقص له منځه یوسي کوم چې دیوې سرطاني غوټې د لرې کولو له امله منځ ته راغلې ؤو.

د "تنی " دحجراتو (Stem Cells) اهمیت او رول

د تنې حجرات دروغتیائي څېړنو او انسان د ودې د څرنګوالي په پلټنو کې زیات ارزښت لري. ددې حجراتو څخه د انسان دوجود دهر ډول اختصاصي حجراتو د جوړیدو دپاره کار اخیستل کیدای شي. ګڼ شمیر څېړونکي هیله لري چې یوه ورځ وکولای شي د تنې د حجراتو په مرسته د زړه ، الزایمر او سرطان په شان ناروغیو علاج وکړي، او د ناروغه او ناقصه غړو د پیوند دپاره کار واخلي.

د کلونینګ تخنیک

په کلونینګ کې د یوې حجرې ارثي معلومات چې د هستې په جینونو کې وي، داسې حجری ته نقل کیږي چه له ارثي معلوماتو

ketabton.com - The Digital Library

خالي شوي وي، او په نتیجه کې یوه داسې حجره منځ ته راوستل کیږي چې د ودې او کرلو وړ وي. لکه څنګه چې د هګیو حجرات د یوه نوي مکمله ژوندي موجود د جوړولو قابلیت لري، همدا شان دغه حجرات چې یوشان جینونه لری، د یوه نوي، مکمله ژوندي موجود د جوړولو قابلیت لرلاې شي. د "ډالي" نه مخکې ټولې ګډې به په طبیعي توګه دمور او پلار د تخمو د یوځای کیدو نه راپیدا کیدلې، ډالي لومړنی تی لرونکی ژوې ؤو چې یواځې دیوې هستې د حجرې نه په مصنوعي توګه جوړ شو.

هسته د حجراتو د مغزو په شان وي، یوه احاطه شوې ډبه چې دیوه ژوندي موجود د جوړیدو دپاره د حجرې د اړتیا وړ ټول معلومات لري. دا معلومات د "ډي این ای" (DNA) په بڼه کې وي . دا چې مونږ یوتربله بیساري توپیر لرو، له همدې امله دئ چې "ډي این ای" مو سره توپیر لري.

د مصنوعي القاح سره د کلونینګ توپیر

کلونینګ د مصنوعي القاح سره، په کوم کې چې د نارینه تخم په مصنوعی توګه د ښځینه هګۍ سره یوځای کیږي، توپیر لري. په کلونینګ کې د کلون شوي ژوي ارثي خواص د مور او پلار دواړو څخه د اخیستل شوو خواصو د احتمال په خلاف، کټ مټ د هغه یوه ژوی په شان وي، چې د حجرې نه یې استفاده شوي وي. د یادونې وړ ده چې په طبیعي ډول هم کلونینګ پیښیدلاې شي، مثلاً سره ورته غبرګوني . دا سره کټ مټ ورته زیږیدلي

ketabton.com - The Digital Library

جوړېږي هغه وخت منځ ته راځي چې القاح شوې هګۍ چې د زایګوټ په نامه هم یادیږي، د جنین په دوو حجرو د تقسیمېدلو په وخت سره جلا او په دوو بېلو حجرو بدلې شي. دا حجرات بیا هریو جلا-جلا وده کوي او په دوو سره ورته غبرګونو بدلې شي.

د کلونینګ مختلف ډولونه

لکه چې دمخه ذکر شول، کلونینګ یوه عامه اصطلاح ده چې پخوا به د بیولوژیکي موادو د کاپي کولو یا نقل کولودپاره استعمالیده. کله چې په مطبوعاتو او خبرونو کې د کلونینګ په هکله مطالب خپاره کیږي نو اکثره ددوې هدف یوازې یو ډول کلونینګ وي چې هغه بیا تولیدونکې (Reproductive) کلونینګ دئ. خو د کلونینګ نور ډولونه هم شته، او د کلونینګ تکنالوژی د نورو ژوندیو موجوداتو د ارثي یا جنتیک غبرګونی د جوړولو نه پرته د نورو اهدافو دپاره هم استعمالیداې شي. دکلونینګ ځینې ډولونه په لاندې ډول دي:

أ. د "ډي این ای" DNA کلونینګ: دا ډول کلونینګ د مولیکولی کلونینګ او د جینونو دکلونینګ په نامه هم یادیږي. دا تکنالوژی د ۱۹۷۰ کلونو راهیسی موجوده او د ځانګړو موجوداتو د جینونو دخیرلو دپاره ترې په لابراتوارونو کې کار آخیستل کیږي.

ب. بیا تولیدونکې (Reproductive) کلونینګ: دا ډول تکنالوژي د هغو ژوو یا څاروو د تولیدولو د پاره استعمالیږي چې د حجراتو "ډي این ای" یې سره یو شان وي.

ketabton.com - The Digital Library

د ډالې په نامه ګډه د کلونینګ د همدې طریقې له لارې تولید شوه.

ج. دناروغیو د علاج دپاره کلونینګ: دا ډول کلونینګ د تحقیقاتو او څېړنو دپاره استعمالیږي، په کوم کې چې د انسان د ودې او ناروغیو د علاج دپاره د "تنی" حجرات یا Stem Cell حاصلیږي.

د کلونینګ په هکله دمسلمانو ډاکټرانو او اسلامی فقهی د اکادمۍ دریځ

داسلامي فقهي د اکادمۍ د ۱۹۹۷ کال په مجلس کې چې د اسلامي نړۍ د مختلفو برخو د ۱۲۵ استازو په ګډون جوړ شوې ؤو د نورو موضوعاتو په ګډون دکلونینګ په موضوع هم بحث شوئ ؤو. پدې کنفرانس کې د اسلامي علماؤو، طبیبانو او فقهاؤو له نظره د کلونینګ په هکله دوه مسئلې وڅېړل شوې:

1. آیا کلونینګ سره په هغه اسلامی عقیده کې کوم شک پیداکیدای شي چې خدای (ج) د موجوداتو خالق او پیداکوونکې ګڼي؟
2. آیا کلونینګ ته اجازه ورکړ شي او که نه؟

د اسلامي فقهي اکادمۍ په کویت کې دمسلمانو ډاکټرانو اداری سره د یوه مقدماتی کنفرانس په هکله تماس ونیو او بیا یې موضوع د اکاډمۍ په مجلس کې وڅېړله. دې مجلس ته طب پوهان هم رابلل شوي ؤو، چا چې اکاډمۍ ته د کلونینګ د جریان او مفهوم په هکله معلومات ورکړل.

ketabton.com - The Digital Library

د لومړۍ موضوع په هکله ټولو موافقه درلوده چې کلونینګ د موجوداتو د خلقت په هکله اسلامې عقیدې کې شک نه پیدا کوي. پاک الله د کایناتو خالق دئ، خو پدې نړۍ کې یې د علت او معلول نظام جوړکړیدئ. په ځمکه کې د تخم کرل علت دئ خو یواځې خدای (ج) د بوټي په بڼه معلول جوړوي. په همدې ډول کلونینګ یو علت دئ او یواځې د خدای (ج) په اراده معلول جوړیدای شي. لکه څنګه چې د تخم په کرلو سره څوک د بوټي خالق او جوړونکې نه ګڼل کیږي، نو دکلونینګ تخنیګر هم د پیدا شوي څاروي خالق ګڼل کیدای نشي. یواځې الله خالق دئ او خلقت د هغې په خوښه منځ ته راتلای شي.

د کلونینګ د اجازې په هکله د اکاډمۍ د غړو اکثریت د بحث نه وروسته دې نتیجې ته ورسیدل چې د انسان نه پرته د نباتاتو او حیواناتو په برخه کې دکلونینګ اجازه شته. انسان ته دکلونینګ غزونه به خورا زیاتې پیچلې او یو پر بل اغیزناکې ټولنیزې او اخلاقي ستونزې رامنځ ته کړي. له همدې امله د انسان د کلونینګ د اجازې ورکول امکان نلري.

د کلونینګ په هکله د مسلمانو ډاکترانو او فقهاوو دریځ د اجتماعی اخلاقو په دوو مهمو اصولو ولاړ ګڼلای شو:

أ. ***د تاوان او کړولو اصل***. ټول هغه ساینسی طریقې منع کوي کوم چې د افرادو او ټولنې په روحي او اخلاقي روغتیا ناوړه اغیزه کوي.

ketabton.com - The Digital Library

ب. ***د عامه ګټو اصل***. د ناروغیو دمخنیوي او سمولو په چارو کې کلونینګ ته اجازه ورکوي خو پدې شرط چې د افرادو په نسب، کورنیو او ټولنیزو اړیکو او ارتباطاتو ویجاړونکي او ناوړه اغیزې ونلري.

منابع او مأخذونه

د ساینس دایرت المعارف، دوهم ټوک

د اسلامي فقهي د اکاډمۍ د ۹۷ مجلس اسناد

Human Genome Project at www.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/home. html sited January 2008.

ketabton.com - The Digital Library

هغه منابع چې د دې رسالې په تحقیق کې ترې استفاده شوېده:

- د اسلامي فقهي د اکاډمۍ اسناد اود ۹۷ مجلس پریکړې
- د روغتیایي ساینس د اسلامی اداري دخاص یوولسم سیمینار اسناد
- د اسلامي کانفرانس د اداري اسناد
- د شمالي امریکې د اسلامي طبي ټولنې اسناد او پریکړې
- د شمالي امریکې د اسلامي طبي ټولنې د اسلامي طبي اخلاقو سند
- د طبي ساینس د اسلامي اداري اسناد
- د طبي فقهې د اتم سیمینارپریکړې
- دساینس دایرت المعارف، دوهم ټوک
- فتاوي معاصر، فضل غني مجددي
- قرآن کریم
- Human Genome Project at www.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/home. html cited January 2008.
- Brain Death in Islamic Jurisprudence, Dr. Abdulaziz Sachedina, University of Virginia
- Resolution of the Council of Islamic Jurisprudence on Resuscitation Apparatus Decision No. (5) D 3/07/86

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

Current Health Concerns In the Lights of Islamic Jurisprudence

Dr. Abdul Rahman Zamani

January 2008

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English